

ווילי, צוחק מי שצוחק אחרון!

דברים לראש. כשכתבתי את העדות, כבר לא יכולתי להבדיל אם מנקס אמר לי, או שאהרונס אמר לי שמנקס אמר לי.

★ ★ ★

חנינה לאקשטיין ולשמר

כשהגיע אליאשווילי לנקודה זו, שוב לא היה ברור מה חשבה לעצמה התביעה כשהעלתה עד זה על דוכן העדים. מבחינה משפטית, יתכן מאד שגרם לתביעה גזק גדול עד אין שיעור מכל תועלת שיכול להביא. ואילו מבחינה ציבורית, הטיל אליאשווילי על הש.ב. צל גדול יותר מכל מאמרי-הגנתו שהופיעו בהגולט הזה ועתונים אחרים.

מדוע הובא? לתביעה לא היתה כל ברירה: נראה שאליאשווילי היה העד הרציני היחיד שיכול היה לקשר את מנקס באיזו צורה שהיא עם הרצח. העד הקודם, ישראל טייג, העיד כי מחסן-הנשק העצום, עליו בנתה המשטרה בשעתו בנין-קלפים אדיר שהחריד את הציבור, היה מחסן ישן מימי המנדט. יותר מכך: מאחר שהיה ממוקש, ביקש מנקס בפירוש את טייג להודיע למשטרה, אם תבוא, שיקראו תחילה למנקס עצמו, כדי שיפרק את המוקשים.

לא ידוע בהיסטוריה שום מקרה אחר שראש-מחלת דורש מעורויו למסור את שמו למשטרה אם זו תופיע.

רק אליאשווילי יכול היה לקשר את מנקס לענין, עליידי כך, שיטען כי מנקס סיפר לו שנתן אקדח לאקשטיין. אולם בעדות הראשונה לא היה זכר לאקדח זה. הוא בא רק בעדות המאוחרת — אחרי התהליך אשר אליאשווילי עצמו קרא לו „שטיפת-מוח“.

השאלה המכרעת היא: מדוע כיוון הש.ב. מן הרגע הראשון את כל פעולתו נגד מנקס? מדוע ביקש עדויות „נגד מנקס“, כפי שרשום בעדות עצמה? מדוע הבטיחו לאליאשווילי שלא יועמד לדין אם יעיד „נגד מנקס“, תחת להבטיחו לו זאת אם יעיד „על מנקס“ או „כל האמת“?

בלי כל ספק לא היתה החקירה מעולם חקירה פשוטה לגילוי הרוצחים וחיוכם בדין, אלא חקירה להכנסת מנקס לענין והבאתו לספסל הנאשמים.

מדוע? התשובה אינה משפטית, אלא ציבורית. מנקס כנאשם מס' 1 פירושו: הרצח בוצע עליידי מחתרת לאומנית, שקיבלה השראה מהד"ר שייב. אולם כשמנקס איננו, נשאר על ספסל הנאשמים רק זאב אקשטיין, האיש שלדברי הש.ב. עצמו היה לפחות פעם אחת סוכן הש.ב.

כדי למנוע זאת, נעשו דברים חסרי-תקדים, אשר גילויים יחזק עוד יותר את החשדות

עם הש.ב. גם כאן מתעוררת שוב השאלה איך יכול היה לנתק את הקשר, אחרי שהפליל את עצמו בעצם הידיעות שמסר לשרות. לדברי אליאשווילי, הוא חשד שאקשטיין הוא איש ש.ב. עוד בימי המחלת הראשונה, עת רצו להרוג ערבים מעבר לגבול. כשהציע מודיע הש.ב. אליאשווילי לפני שנה וחצי להרוג את הד"ר קסטנר, מסר הצעה זו לאקשטיין — למרות שאז היה בטוח שאקשטיין הוא איש הש.ב.

זמן קצר לפני רצח קסטנר אמר אליאשווילי לממונה עליו מטעם הש.ב. כי גם אקשטיין הוא מודיע של השרות. האיש הכחיש זאת. „אז אמרתי לו: אני מוכן להתערב אתך על ארוחת-ערב שאקשטיין הוא איש ש.ב.“

שלושה ימים לפני הרצח, ביום החמישי, פגש אליאשווילי את אקשטיין, ניסה לסחוט ממנו ידיעות. אקשטיין אמר לו: „בקרוב תשמע משהו. אני אבוא אליך לישון באחד הגילות בשבוע הבא.“

וכאן בא הקטע המחריד, שהיה שיא לכל העדות. מספר אליאשווילי: „באותו יום נפגשתי עם רפי, איש הש.ב., וסיפרתי לו על הפגישה.“

סיניגור טל: האם סיפרת לו מה שאקשטיין אמר לך, שבקרוב המחלת עומדת לעשות משגה“

אליאשווילי: „נדמה לי שכן“

אם הדבר נכון, הרי שזה גילוי מוצע, המחזק את החששות הכבדים ביותר. משמע, שסוכן-הש.ב. אליאשווילי מסר לשרות, שלושה ימים לפני הרצח, שהמחלת עומדת לבצע משהו. הוא אמר ששמע זאת מפי אקשטיין, שהש.ב. הכיר אותו היטב, ושאלו היה בעצמו גם אז מודיע-הש.ב. בכל זאת לא הוצב משמר על קסטנר, אותו הציע אליאשווילי עצמו להרוג שנה וחצי לפני כן — דבר שגם הוא, מן הסתם, היה ידוע לש.ב.

וחשוב מכל: אקשטיין לא נאסר, הרצח לא נמנע, ואפילו לא היה עיקוב אחרי אקשטיין. אולם שעתים אחרי הרצח נאסר אקשטיין. לש.ב. לא היה, כנראה, ספק רב מי היה המבצע.

חוקרי הש.ב. והמשטרה גילו רגישות רבה לגבי היחסים בין אקשטיין והש.ב. כאשר העיד אליאשווילי, במשטרה, כי אקשטיין „עובד“ בש.ב. עמד הקצין על כך, לדברי אליאשווילי, שיחקן את העדות וירשום „עבד“, בלשון עבר.

★ ★ ★

„עשו לי שטיפת-מוח!“

כן נשאר רק איש אחד שלא היה במגע עם הש.ב.: מנקס עצמו. אולם העד אליאשווילי הטיל ספק אפילו בכך. טענתו: יתכן מאד שגם מנקס היה איש הש.ב. במלים אחרות: במחלת כולה לא היה אף איש אחד אשר חבריו לא חשדו בו כלבם או אפילו בקול רם, שהוא סוכן מוססה של שירות-הבטחון.

ואז הגיע הסיפור הקפקאי לשיאו המטורף. קרא אליאשווילי בבית-המשפט: „חשבתי שזו קנוניה של הש.ב. תמיד אמרו לי לתת חומר נגד מנקס. את מי שצריכים לזפוק, אמרו הופשטטר ואהרונס, זה מנקס. התחלתי לחשוב: מדוע לא אסרו אותם (את הנפשי כתוצאה מן האמונה שגם מנקס הוא איש הש.ב. — או להיפך, מפני שהיה לו מצפון רע כלפי חבריו במחלת? באותו יום חזר לכלא, ביצע את הנסיון להתאבדות. איש אינו יכול לדעת מה גרם לכך — האם איבוד גמור של שיווי-המשקל הנפשי כתוצאה מן האמונה שגם מנקס הוא איש הש.ב. — או להיפך, מפני שהיה לו מצפון רע כלפי חבריו במחלת?“

כעבור חודש נוסף הודה על כל אשר ביקשו שיודה. בזמן החקירה הראו לו מבעד לחלון איך חבר אחר של המחלת מודה ומעיד. וגם לו אמר שלדעתו מנקס הוא סוכן הש.ב. באותו זמן אמרו לו שמנקס יהיה בין כה וכה במאסר עולם, אם יעיד ואם לא. והטענה המשכנעת ביותר, לדברי אליאשווילי: „הופשטטר אמר לי שאם לא אעיד ישלחו אותי לבית-דין צבאי, ושם מה שאומרים (השלטונות) לקצינים (השופטים) — ככה זה.“

ביום העשרים למאסר ניסה רמ"ח אפרים הופשטטר לשדל את אליאשווילי למסור עדות „נגד מנקס“. אמר הרמ"ח: „מנקס הוא נבל, והוא הכניס את שמר לבית-הסוהר. כולם מכרו אותו.“

אליאשווילי עדיין סירב לתת עדות. אולם ברדתו מחדר הרמ"ח, כנראה עוד בבנין המטה הארצי, קרה מקרה המזכיר רומנים זעירים: כדרך נתקל בבחור ששמו יצחק, אותו הכיר בארגון הנוער ישראלי הצעירה של הציונים-הכלליים. הוא אמר: „אלי!“ והפיל פתק על הרצפה.

סיפר אליאשווילי: „עישנתי סיגריה והיפילתי אותה על הרצפה. הרמתי יחד עם הפתק ושמתתי את הפתק בתוך הגרב. בבית-הסוהר פתחתי אותו. הפתק היה כתוב: מנקס עובד עם הש.ב. מאז רצח ברנדוט. מנקס הוכרז כטרוריסט בכוונה תחילה. היה נגדו חומר ובעד זה נכנס לש.ב. קסטנר לא מת בבית-החולים, אלא רופא הרג אותו אחרי 12 יום, כשהחל להתהלך. פנחס לבון הציע לשני חברי כנסת 200 אלף לירות כדי שלא ידברו על זה.“

אליאשווילי גמר להקריא. הוא קיפל את הפתק שהוציא קודם לכן מארנקו והמשיך את עדותו.

הוסיף אליאשווילי: „שכחתי מי שהיו שני חברי-הכנסת. השמדתי את הפתק המקורי וכתבתי את הדברים מחדש בכתב-סתר. אבל נדמה לי שאחד מהשניים היה חברי-הכנסת של תנועת-החרות.“

גילוי מהריו זה, שבלי ספק בוים עליידי הש.ב. כדי לדרבן את אליאשווילי למכור את מנקס, מוכיח אגב כי היה עוד סוכן ש.ב. בחבורה הקטנה המסתובבת מסביב לרצח קסטנר — אותו יצחק מסתורי, אותו הכיר אליאשווילי ממועדון סולט. הפתק עירער סופית את שווי-המשקל הנפשי של אליאשווילי.

למחרת היום הובא אליאשווילי שנית לחקירה, הפעם בפני הקת"ם, איש הש.ב. צבי אהרונס. קרא אליאשווילי: „עכשיו אני כבר יודע שמנקס הוא איש הש.ב.“ השיב לו אהרונס: „אם תגיד את זה עוד פעם, אשלח אותך לפסיכיאטר ותכלא עוד ל-15 שנה בבית-משוגעים! אזלנו לא?“

אליאשווילי נכנע. איך נרשמו העדויות? „עשו לי שטיפת-מוח“ קרא בתוקף, לעומת התובעת מי שטף? הקצינים הופשטטר ואהרונס, והתובעת עצמה, שלקחה חלק פעיל ובלתי-רגיל בהכנת עדויות אלה. „הם אמרו לי: רק כך זה יכול היה לקרות! הם הכניסו לי

* ראויה לתשומת-לב אחרות משה של הש.ב. בחזיתות השונות. אותו סכסכים שנקט כדי להמריץ את אליאשווילי להעיד נגד מנקס, בטענה שמנקס הוא איש הש.ב., הופעל עליידי הש.ב. לא מכבר גם נגד רומק, כשפירסם כאילו רומק הלשין על ראשי לח"י באוזני הש.ב. קרוב לוודאי שאותה מוח עקום יום את שני המעשים הקפקאיים.

רגע אחד, בבקשה. הנאשם יוסף מנקס קופץ ממקומו, מתכופף לעבר סיניגורו, מכס קריצימן, כדי להעיר לו הערה לצורך חקירת העד. משמאל נראים השופטים זונדלביץ וקנת. השופט גביון אינו נראה בתמונה.

הנוראים הקיימים בציבור. טוען אליאשווילי: פעמיים נאמר לו שאם יעיד נגד מנקס, ישחרר הדבר את אקשטיין ואת דן שמר, שיקבלו חנינה אחרי זמן קצר. פעם נאמר לו זאת עליידי הקצין החוקר, פעם שניה עליידי מרים בן-פורת, התובעת.

„על זה חזרה גם הגברת מרים בן-פורת, בטקסי, ליד (בנין) המטה הארצי... שאלתי אותה אם שמר יקבל חנינה. היא אמרה: מדוע אתה שואל רק על שמר? גם לאקשטיין נעשה את זה!“

★ ★ ★

הג'ין לא חזר לבקבוק

כשקמה מרים בן-פורת לחקירה החוזרת, דמתה לדייג הערבי ששיחרר ג'ין נורא מן הבקבוק, השתלל בכל כוחו להחזירו לשם. אולם את אריאל אליאשווילי קשה היה להכניס לבקבוק.

גם ברגע זה היה כמעט אי-אפשר לעמוד על מהותו. האיש ששירת את הש.ב., שהעליל על חפצים-משפחתיים „ללא נקיפת מצפון“, שהעיד כל אשר המשטרה רצתה שיעיד ולא זו בבית-המשפט מעדותו זו, לא היסס בכל זאת להנחית מכות-מחח על בנין התביעה לטובת הנאשמים. הוא טבע מושגים שהפכו נכסי-צאן-ברזל במשפט „שטיפת-מוח“, „ש.ב. כוונת“, „בחורים מעודכנים“. ברדתו מן הדוכן היה חידה גדולה יותר משהיה לפני קומו להעיד.

בידיו היתה הצהרה בה התחייבה התביעה שלא להעמידו לדין, אפילו אם יפליל את עצמו בבית המשפט, בתנאי שיהזור על אשר אמר בעדותו במשטרה, היינו העדות „נגד מנקס“ שחבורה אחרי „שטיפת-מוח“. על סמך זה סידרו לו השלטונות עבודה כתימנע, ועל סמך זה מתהלך אלון-מחלת-ישראל חופשי.

אולם כשגמר את עדותו, שהרתיחה את התובעת כמה פעמים, שוב לא היה ברור אם התביעה תכבד את התחייבותה. הודה אליאשווילי: „אתמול, באמצע העדות שלי, בשעת ההפסקה, אמרה לי התובעת, הגברת מרים בן-פורת, אין דבר אליאשווילי, צוחק מי שצוחק אחרון! פניה היו מלאי כעס.“

לאורתי ישראל לא היה מה לצחוק מעדות זו.